Valiokunnan lausunto TaVL 11/2026 vp– U 18/2026 vp

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi väliaikaisen vähähiilisyysrahaston perustamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi väliaikaisen vähähiilisyysrahaston perustamisesta (U 18/2026 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- johtava asiantuntija Eleonoora Eilittä, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Katja Tuokko, työ- ja elinkeinoministeriö
- lakimies Jussi Törmänen, Tulli
- johtava asiantuntija Joel Karjalainen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- energia- ja ilmastoasiantuntija Arttu Karila, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- ilmastoasiantuntija Nelli Immonen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- johtaja, kestävä kasvu, Teppo Säkkinen, Teknologiateollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Energiavirasto
- Metallinjalostajat ry

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio ehdottaa väliaikaisen vähähiilisyysrahaston perustamista. Rahastosta myönnettäisiin hiilivuotoriskille alttiille teollisuuden aloille tukea vuosina 2028 ja 2029. Tuen saajana olisivat päästökauppalaitosten toiminnanharjoittajat, jotka valmistavat TDF-asetuksen liitteessä I mainittuja terästuotteita, alumiinituotteita tai lannoitteita. Lisäksi jäsenmailla olisi mahdollisuus kansallisesti laajentaa soveltamisalaa komission hyväksynnän myötä. Tuen suuruus

määritettäisiin suhteessa laitoksen saaman ilmaisjaon ja sen TDF-asetuksen liitteessä I mainittujen tuotteiden tuotannon määrään vuosina 2026 ja 2027. Tuen saamiselle asetettaisiin myös ympäristöohjaavuutta tukevia ehdollisuuksia.

Rahasto rahoitettaisiin CBAM-todistusten myyntitulojen osuudesta, joka komission omien varojen päätösehdotuksen mukaan jäisi jäsenmaille. Komissio esittää asetusehdotuksessa, että tämä rahastoon siirrettävä osuus vastaisi 25 prosenttia vuosia 2026—2027 koskevien velvoitteiden kattamiseksi käytettyjen sertifikaattien myyntituloista.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto näkee hyvänä komission tavoitteen tukea teollisuuden siirtymää kohti ilmastoneutraaleja tuotantoprosesseja, mikä vähentää hiilivuotoriskiä ja tukee EU:n päästökauppajärjestelmän ympäristöohjaavuutta. Valtioneuvosto katsoo, että rahaston toiminnan ja vaikutusten arvioimiseksi tarvitaan lisätietoja. Valtioneuvosto painottaa, että uudella rahastolla tulisi saavuttaa aitoa EU-tason lisäarvoa kansallisiin tai muihin EU-tason ratkaisuihin verrattuna sen sijaan, että ratkaisulla käytännössä vain siirrettäisiin varoja kansallisista budjeteista EU:n budjettiin käyttötarkoitukseen sidottuna tulona. Valtioneuvosto suhtautuu tämän takia erittäin varauksellisesti uuden rahaston perustamiseen ja edellyttää lisätietojen saamista, mm. vaikutusarvioiden osalta.

Valtioneuvosto tarkastelee rahastoa Suomen kokonaisedun ja kilpailukyvyn näkökulmasta. Valtioneuvosto katsoo tarpeelliseksi edelleen tarkastella asetuksen soveltamisalaa ja pitää vaihtoehtona soveltamisalan määrittelemistä suoraan asetuksessa ilman mahdollisuutta jäsenmaille laajentaa soveltamisalaa yksipuolisen ilmoitusmenettelyn kautta.

Suomen kantoja komission ehdotukseen EU:n seuraavaksi rahoituskehykseksi vuosille 2028—2034 ja ehdotukseen koskien EU:n omien varojen järjestelmää (ml. hiilirajamekanismiin perustuva uusi oma vara) on muodostettu selvityksissä E 73/2025 vp ja U 48/2025 vp.

Valtioneuvosto katsoo, että vähähiilisyysrahasto-ehdotuksen käsittelyssä ei tulisi ennakoida uusia omia varoja koskevia ratkaisuja.

Rahoituksellisiin kysymyksiin otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehyskokonaisuutta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hiilirajamekanismin tarkoituksena on torjua hiilivuodon riskiä siten, että EU:hun tuotavien tuotteiden hinnat heijastaisivat nykyistä paremmin niiden hiilisisältöä. Samalla pyritään kannustamaan kolmansia maita, ulkomaisia valmistajia ja EU-alueen tuojia vähentämään päästöjään. Hiilirajamekanismin käyttöönoton yhteydessä on havaittu, ettei hiilirajamekanismi välttämättä tarjoa kattavaa hiilivuotosuojaa sellaiselle hiilirajamekanismin alaiselle tuotannolle, joka suuntautuu EU:sta vientiin kolmansien maiden markkinoille. Päästöoikeuksien ilmaisjaon alasajon edetessä tiettyihin EU:ssa valmistettaviin tuotteisiin voi edelleen kohdistua hiilivuotoriskiä.

Valiokunnan lausunto TaVL 11/2026 vp

Nyt tarkasteltavan väliaikaista vähähiilisyysrahastoa koskevan ehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa tuen myöntäminen hiilivuotoriskille alttiille energiaintensiivisille teollisuudenaloille vuosina 2028 ja 2029. Ehdotuksen tarve kytkeytyykin jo päätettyyn ilmaisjaon asteittaiseen alasajoon. Talousvaliokunta yhtyy arvioon siitä, että hiilirajamekanismi ei nykyisessä muodossaan tarjoa kattavaa hiilivuotosuojaa erityisesti EU:n ulkopuolelle suuntautuvalle viennille.

Ehdotuksen mukaan tuen saajina olisivat päästökauppalaitosten toiminnanharjoittajat, jotka valmistavat TDF-asetuksen liitteessä I mainittuja terästuotteita, alumiinituotteita tai lannoitteita. Lisäksi jäsenmailla olisi mahdollisuus kansallisesti laajentaa soveltamisalaa komission hyväksynnällä.

Talousvaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin hyvänä komission tavoitetta tukea teollisuuden siirtymää kohti ilmastoneutraaleja tuotantoprosesseja, mikä vähentää hiilivuotoriskiä ja tukee EU:n päästökauppajärjestelmän ympäristöohjaavuutta. Myös talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on korostunut tarve hillitä hiilivuotoriskiä siten, että teollisuuden toimintaedellytykset ja investointivarmuus turvataan ilmaisjaon alasajon aikana.

Talousvaliokunta kiinnittää toisaalta huomiota ehdotuksen mahdollisiin ongelmakohtiin erityisesti yritysten yhtäläisten kilpailuedellytysten ja ehdotuksen mahdollisten kilpailua vääristävien kannustinvaikutusten vuoksi. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että runsaasti päästöjä tuottaville yrityksille maksettavat tuet voivat vääristää kilpailua ja suosia yrityksiä, jotka eivät ole investoineet päästöjen vähentämiseen tähtäävään teknologiaan. Tukijärjestelmällä voi olla myös negatiivisia vaikutuksia ilmastotavoitteiden näkökulmasta. Vaikka tukien maksaminen olisi sidottu tuotannon päästöjen vähentämiseen tähtäävien investointien rahoittamiseen, ehdotetun kaltainen mekanismi voisi etenkin pidemmällä aikavälillä johtaa päästövähennyksiin tähtäävien investointien hidastumiseen. Vähähiilistämisrahaston tulisikin säilyä väliaikaisena instrumenttina eikä muodostua pysyväksi osaksi EU:n teollisuus- tai rahoituspolitiikkaa.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille myös, ettei rahaston soveltamisala kaikilta osin vastaa tunnistettuun tarpeeseen vientimekanismista vaan kattaisi vain rajallisen osan yrityksistä ja CBAM-tuotteiden arvoketjusta. Talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella rahaston kohdentuminen ei perustu tuotannon vientiosuuteen tai tosiasialliseen hiilivuotoriskiin, mikä heikentää instrumentin kykyä vastata tunnistettuun ongelmaan. Tukea ei tulisi myöskään kohdentaa tuotteisiin, jotka tosiasiallisesti päätyvät EU:n sisämarkkinoille, vaan sen olisi keskityttävä niihin tuotantoihin, joissa kilpailuedellytykset vääristyvät suhteessa kolmansiin maihin. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille myös, että mikäli hiilirajamekanismia laajennetaan koskemaan laajemmin niin sanottuja alavirran tuotteita, myös vientikompensaatiomekanismia tulee laajentaa. Ehdotus kytkeytyy siten myös mahdolliseen hiilirajamekanismin laajentamiseen (U 19/2026 vp), jota talousvaliokunta arvioi erillisessä lausunnossaan.

Talousvaliokunta pitää yritysten yhtäläisten kilpailuedellytysten kannalta ongelmallisena myös jäsenvaltioille ehdotettua mahdollisuutta laajentaa soveltamisalaa yksipuolisen

ilmoitusmenettelyn kautta. Soveltamisalan määrittely suoraan asetustasolla olisi tältä kannalta käytettävissä olevien tietojen valossa perustellumpi ratkaisu.

Talousvaliokunta pitää niin ikään tärkeänä valtioneuvoston kannan toteamusta siitä, että vähähiilisyysrahastoehdotuksen käsittelyssä ei tulisi ennakoida uusia omia varoja koskevia ratkaisuja ja että rahoituksellisiin kysymyksiin otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehyskokonaisuutta.

Talousvaliokunta korostaa lisäksi valtioneuvoston kannassa tunnistettua ongelmaa siitä, ettei ehdotuksen taustalla olleita vaikutusarvioita ole toistaiseksi julkaistu, ja rahaston toiminnan ja vaikutusten arvioimiseksi tarvitaan lisätietoja. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että rahastoa tulee tarkastella Suomen kokonaisedun ja kilpailukyvyn näkökulmasta.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 7.4.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Vilhelm Junnila ps
varapuheenjohtaja Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Miapetra Kumpula-Natri sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen